

Nitel Araştırma Yöntemleri

OKİM 615 AE

Kültür Analizi

Olgu Bilim

Kuram Oluşturma

Yorumlama/Tefsir

Biyografi/Anlatı

Durum Çalışması

Eylem Araştırması

Nitel Araştırma Desenleri

Nitel Araştırma Yöntemleri

Nitel Araştırma Deseni?

- **Araştırma Deseni:** sistematik, sınırları ve aşamaları açık-seçik bir biçimde belirlenmiş bir süreçtir.
- **Nitel araştırma deseni:** araştırmanın yaklaşımını belirleyen ve çeşitli aşamaların bu yaklaşım çerçevesinde tutarlı olmasına rehberlik eden bir stratejidir.
- Araştırma deseni yerine araştırma geleneği, araştırma yaklaşımı, araştırma stratejisi kavramları da kullanılmaktadır.

Nitel Araştırma Yöntemleri

Nitel Araştırma Desenleri?

- **Kültür Analizi** (etnografya/ethnography)
- **Anlatı-Biyografi** (narratives/life stories)
- **Olgu bilim** (fenomenoloji/phenomenology)
- **Durum Çalışması** (case study)
- **Kuram Oluşturma** (grounded theory)
- **Eylem Araştırması** (action research)
- **Yorumlama** (hermeneütik/hermeneutics)

Nitel Araştırma Yöntemleri

Kültür Analizi

- **Kültür?**
- **Kültür** ortak bir anlayış ve kurallar bütünü olarak bireylerin ve grupların davranışlarını etkiler ve şekillendirir.
- Kültür analizinde amaç belirli bir grubun kültürünü tanımlama ve yorumlamadır.
- Doğası gereği kültür muğlaktır ve standardize edilmiş veri toplama araçları ile ölçülmez. **Gözlenir, yaşanır, hissedilir.**
- Kültür analizi araştırmalarında çalışılan kültürün yeterli düzeyde anlaşılabilmesi karşımıza çıkan önemli sorunlardan biridir.

Nitel Araştırma Yöntemleri

Kültür Analizi

- Bir kültürü, o kültürdeki inanış ve değerleri ve bunların oluşma süreçlerini incelemek amacıyla yapılan araştırmalar kültür analiz çalışmalarını oluşturur.
- **Örnek soru:** Göreve yeni başlayan öğretmenler farklı özelliklere sahip sınıf ortamlarına göre öğretim süreçlerini nasıl şekillendirmektedirler?

Nitel Araştırma Yöntemleri

Olgu Bilim

- **Olgu?**
- Olgu genel olarak, evrende yer alan, doğrudan ya da dolaylı olarak gözlenebilen nesne, durum veya olaylar olarak nitelendirilebilir.
- **Fenomen?**
- **Fenomen:** Fenomen (phenomenon) kendini ve dış dünyayı kendine özgü bir biçimde algılayan kişinin **öznel yaşantısı'**na (subjective experience) verilen isimdir.
- Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi farklı biçimlerde karşımıza çıkar.

Olgubilimsel (fenomenolojik) yaklaşım

- Olgubilimsel (fenomenolojik) yaklaşım, bireyin davranışlarını anlayabilmek için, onun kendine özgü algılayışını ve yaşantısını bilmemiz gerektiğini savunur.
- Bireyin davranışını ne çevre koşulları ne de organizmadaki biyolojik dürtüler, istekler, gereksinimler belirler. Bireyin davranışını biçimlendiren en önemli etken, onun kendini ve çevreyi o andaki anlamlandırış biçimi, başka bir deyişle bireyin o andaki fenomenidir.

Olgubilim

- Olgubilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır.
- Olgubilimde ele alınabilecek olgular arasında "Öğretmenlikte mesleğe yabancılaşma", "okulda başarısızlık", "iş doyumunu" gibi konular sayılabilir.

Olgubilim

- **Örnek Soru:** Göreve yeni başlayan öğretmenler kendi öğretmenlik becerilerini nasıl algılamaktadırlar?
- Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır. Örneklem seçiminde "kartopu" yada "ölçüt örnekleme yöntemleri" kullanılabilir. Örneklem büyüklüğü genellikle 10 civarında olmalıdır.

Olgubilim

- Olgubilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmedir. Gözlem ise genellikle görüşmelere temel oluşturma yada destekleme amacıyla kullanılır.
- Veri analizinde ise genellikle birey veya durum temelli yaklaşımlar kullanılır.

Kuram Oluşturma

- Kuram oluşturma yaklaşımı Glaser ve Strauss'un (1967) sağlık bilimleri alanındaki "sağlık uzmanlarının yaşamlarının son günlerini yaşayan hastalarla olan etkileşimleri" adlı çalışmadan ortaya çıkmıştır.
- Kuram oluşturmada veriye dayalı olarak açıklayıcı kuram oluşturulur.

Kuram Oluşturma

- Kuram oluşturma yaklaşımı, anlamlara ve yaşantılara odaklanması açısından olgubilim geleneğine yakındır.
- Ancak olgubilimde olgulara ilişkin kuramlar ortaya koyma yoktur. Kuram oluşturmada ise var olan kavramlara ve anlayışlara özgün bir katkı vardır.
- **Örnek Soru:** Göreve yeni başlayan öğretmenlerin kendi öğretim stillerini şekillendiren öğretime dönük temel anlayışlar nelerdir?

Kuram Oluşturma

- Kuram oluşturma yaklaşımında görüşme ve gözlem en sık kullanılan veri toplama araçlarıdır.
- Bu yaklaşımın en önemli özelliklerinde biri veri toplama ve analizin birlikte yürütülmesidir. Buna **sürekli karşılaştırmalı analiz (constant comparative analysis)** denir.

Yorumlama (Hermeneutics)

- Bir metnin, sanatsal ürünün, davranışın veya bir konuşmacının söylediklerinin ne anlama geldiğini derinlemesine irdelemeye çalışan bir felsefe, kuram veya sanata **yorumlama-tefsir (hermeneutics)** denir.
- Yunan mitolojisinden **Hermes**'ten türemiş bir sözcüktür.
- Rönesans döneminde gelişmeye başlamış bir yöntemdir. **Metinler yorumlanabildiğine göre, bir kişinin konuşmaları da yorumlanabilir düşüncesinden yola çıkarak nitel araştırma alanında bir analiz yöntemi olarak kullanılmaya başlanmıştır.**

Yorumlama (Hermeneutics)

- Yaygın kullanım şekli **hermeneutic "circle" or "spiral"** dir. Bir metni anlayabilmek için önce onun parçaları anlaşılmalı, parçaların da anlaşılabilmesi için metnin tümü anlaşılmalıdır ilkesine dayanır. **Bir metin her okunduğunda farklı şeyler anlaşılabilir. Bu sebeple aynı metin farklı bir şekilde anlaşılmayana kadar okunmalıdır ve tekrar tekrar elden geçirilmelidir.**

Yorumlama (Hermeneutics)

- Eğitimde çoğunlukla sessiz azınlığa ses olabilmek amacıyla yapılmaktadır.
- **Örnek Soru:** Göreve yeni başlayan öğretmenlerin anlatılarına dayalı olarak yaşadıkları iletişim sorunları nelerdir?

Anlatı-Biyografi-Hayat Hikayeleri (Narratives)

- Anlatı yöntemi; **biyografi, yaşam hikâyesi, öyküleme** gibi farklı isimlerle bilinmektedir.
- Anlatı çalışmaları; olayların açıklamasının yapıldığı ya da bir dizi olayın kronolojik olarak birbirine ilişkilendirilip sunulduğu yazılar ya da konuşmalardır.

Anlatı-Biyografi-Hayat Hikayeleri (Narratives)

- Anlatı çalışmaları, bireylerin kişisel deneyimlerini kayıt altına almaz. Bu nedenle bireylerle geçmiş sosyal olaylar arasında bağlantı kurarak sosyal yapılarla ilgili daha fazla araştırma ve yorumlama gerektirir.
- **Örnek Soru:** Göreve yeni başlayan öğretmenlerin öğretmenliklerinin ilk zamanlarında yaşadıkları deneyimler nelerdir?

Durum Çalışması

Yin (1994)'e göre durum çalışması;

- Güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi (içeriği) içinde çalışan,
- olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve
- birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan,

görgül (ampirik) bir araştırma yöntemidir.

Durum Çalışması

Meriam (1988)'e göre durum çalışması;

- bir örneğin, olgunun veya sosyal birimin, yoğun, bütüncül bir biçimde tanımlanması ve analizidir.

Creswell (2007)'ye göre durum çalışması;

- Araştırmacının zaman içerisinde sınırlandırılmış bir veya birkaç durumu çoklu kaynakları içeren veri toplama araçları (gözlemler, görüşmeler, görsel-ışitseller, dokümanlar, raporlar) ile derinlemesine incelediği, durumların ve duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır.

Durum Çalışması

- Durum çalışmaları hem nitel hem de nicel yaklaşımlarla yapılabilir.
- Her iki yaklaşımda da amaç belirli bir durumu aydınlatmadır.
- Nitel durum çalışmalarının en önemli özelliği bir yada birkaç durumun derinlemesine araştırılmasıdır. Yani bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır.

Durumlar Neler Olabilir?

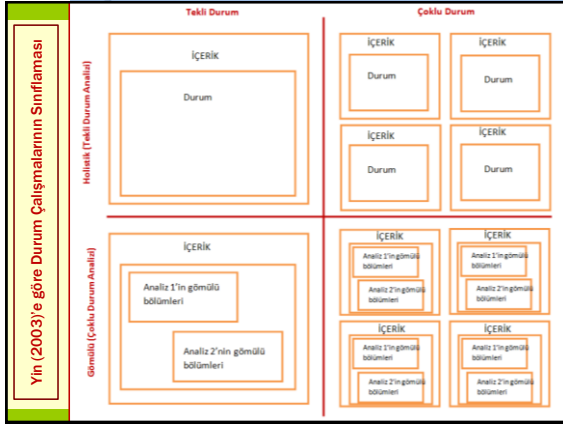
- Bireyler (öğretmen, öğrenci, yönetici ...)
- Programlar,
- Gruplar- topluluklar
- Politika/lar
- Eylem/davranışlar
- ...

Durum Çalışmalarında Karşılaşılan Güçlükler

- Araştırmacının çalışacağı durumun tanımlanması, sınırlarının belirlenmesi,
- Araştırma desenine karar verilmesi, tek durum mu çalışılacak ya da çoklu durumlar mı?, eğer çoklu durum ise kaç tane durum seçilmesi gerektiğine karar vermeli.
- Durumun sınırlarını belirlenmesinde yaşanan güçlükler.

Meriam (1998)'e göre durum çalışmalarının sınıflandırılması

- Disiplin yönelimli durum çalışmaları:
- Genel amaçlı durum çalışmaları:
- Çoklu durum çalışmaları:

Nitel Araştırma Yöntemleri

Stake (2003)'e göre durum çalışmalarının sınıflaması

- Intrinsic case study
- Instrumental case study
- Collective case study

Nitel Araştırma Yöntemleri

Eylem Araştırması

- Eylem araştırması uygulamada ortaya çıkan sorunların anlaşılması ve çözülmesine yönelik olarak uygulayıcıların tek başlarına yada bir araştırmacı ile birlikte uygulama sürecini çalışmalarıdır.
- Araştırma ile uygulamayı bir araya getiren ve araştırma sonuçlarının uygulamaya aktarılmasını kolaylaştıran bir araştırma yaklaşımıdır.
- Eylem araştırması süreç odaklıdır. Eğitimde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Nitel Araştırma Yöntemleri

Eleştirel Kuram (Critical Theory)

- **Eleştirel kuram** 1923 yılında kurulan *Frankfurt Okulu* (*Frankfurt Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü*) tarafından geliştirilip kullanılan ve okulun genel yaklaşımını ifade eden bir adlandırmadır.
- Eleştirel kuram sosyal bilimler ve ilgili disiplinlerden (dilbilim gibi) elde edilen bilgilerle toplumun ve edebiyatın incelenmesi ve eleştirilmesidir.
- Eleştirel kuram, sadece toplumu anlamak ve açıklamak amaçlı geleneksel kuramların tersine toplumu bir bütün olarak eleştirmek ve değiştirmek amaçlı olarak ortaya çıkmış bir sosyal kuramdır.

Nitel Araştırma Yöntemleri

Eleştirel Kuram (Critical Theory)

- "**Eleştirel Kuram**" teriminin "**eleştirel**" ifadesi (18. yy'da) Kant'ın *Saf Aklın Eleştirisi* ve (19. yy'da) Marj'ın, "*Ekonomi politığın bir eleştirisi*" amacıyla yazdığı *Das Kapital* isimli eserlerinde kullanılan "**eleştiri**" sözcüğünden gelmektedir. Kant'ın transendental idealizmi için "**eleştiri**", belli bir bilgi sisteminin özellikle temel, sadeleştirilemez içerikleri tarafından dayatılan sınırlar açısından geçerli olacak şekilde bilginin gücünün, tipinin veya biçiminin geçerlilik sınırlarını kontrol etmek ve oluşturmak anlamında gelmektedir.

Nitel Araştırma Yöntemleri

Eleştirel Kuram (Critical Theory)

- Eleştirel Kuram'ın temel çalışma alanını **güç** ve **adalet** konuları oluşturur. Kritik araştırmalar (**critical ethnography**) tasarlanan, çatışmalar ve çağdaş toplumda ilişkiler üzerinde durarak yabancılaşma ve egemenlik nedenlerini ortadan kaldırmaya yardımcı olmaya çalışmaktadır.
- Eleştirel Kuram toplumun bütün bireylerine eleştirel düşünebilme becerisini kazandırabilecek farklılaştırılmış (çeşitlendirilmiş) bir eğitim (diversified education) sunarak toplumda bireysel ve sosyal değişimi sağlamayı amaç edinmektedir. Yani *eğitim sistemi içerisinde hiç kimsenin ötekileştirilmediği herkesin eşit imkanlara sahip olabileceği bir eğitim anlayışını* esas alır.

Eylem Araştırması Türleri

Grundy'ye göre

- Teknik
- Uygulayıcı
- Özgürleştirici

Holter ve Schwartz-Barcott

- Teknik işbirliğine dayalı
- Karşılıklı katkı işbirliğine dayalı
- Geliştirici

Eylem Araştırması Türleri

McKernan'a göre

- Bilimsel-teknik problem çözüme temelli
- Uygulama amaçlı
- Eleştirel-özgürleştirici eylem araştırması

Berg'e göre

- Teknik/Bilimsel/İşbirlikçi Eylem Araştırması
- Uygulama/Karşılıklı İşbirliği/Tartışma Odaklı Eylem Araştırması
- Özgürleştirici/Geliştirici/El eşitirel Eylem Araştırması

Eylem Araştırmasının Öğretimde Kullanılması

- Eylem araştırmalarının öğretimde kullanılmasını ilk olarak Dewey 1930'lu yıllarda önermiştir.
- Hopkins; eylem araştırmaları, kendi uygulama süreçlerindeki sorunlarını varlığını algılayan ve çözümüne yönelik adımlar atmak isteyen öğretmenler için uygundur.
- Elliot; eylem araştırmaları öğretim ve öğretmenin mesleki gelişimini, program geliştirme ve değerlendirmeyi, araştırma ve düşünmeyi bir araya getirerek eğitim alanındaki uygulamaların araştırma yoluyla geliştirilmesine önemli katkılar yapar.